

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

**DAVLAT VA HUQUQ NAZARIYASI VA TARIXI
O‘QUV DASTURI**

Bilim sohasi:	100000 – Ta’lim
Ta’lim sohasi:	110000 – Ta’lim
Ta’lim yo‘nalishi:	60112100 – Milliy g‘oya, ma’naviyat asoslari va huquq ta’limi

Fan/modul kodi DHNT 1110		O'quv yili 2024-2025	Semestr 1	ECTS - Kreditlar 4	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi		Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Davlat va huquq nazariyasi va tarixi		60	60	120
2.	I. Fanning mazmuni. Fanni o'qitishdan maqsad – davlat va huquqqa tegishli hodisa va jarayonlarning muhim, zaruriy va eng umumiy tomonlarini o'rganish orqali jamiyat taraqqiyotining obyektiv qonuniyatlarini ochish va tushuntirib berish, ijtimoiy hayot maqsadlarini aniqlash va ijtimoiy munosabatlarni davlat va huquq vositasida tartibga solish mexanizmlarini yaratish, ularning rivojlanish istiqbollari ko'rsatib berishdan iborat. Fanning vazifasi – mamlakatda shakllanayotgan fuqarolik jamiyati, demokratik davlatchilik va huquqiy tizim xususiyatlariga oid nazariy xulosalar o'z ifodasini topishi barobarida, davlat va huquqning vujudga kelishi, mohiyati, mexanizmi, funksiyalari, shakllari, ularning jamiyatni modernizatsiyalashtirishdagi roli jonli tarzda bayon etishdan iborat. II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-mavzu. Davlat va huquq nazariyasi va tarixi fanining predmeti hamda uning o'ziga xos xususiyatlari Davlat va huquq nazariyasi va tarixi – umumnazariy ijtimoiy fan. Davlat va huquq nazariyasi fanining predmeti. Davlat va huquq nazariyasining metodologiyasi. Davlat va huquq nazariyasining ijtimoiy va yuridik fanlar tizimidagi o'rni hamda ahamiyati. Davlat va huquq nazariyasining funksiyalari. 2-mavzu. Davlat va huquqning vujudga kelishi haqidagi nazariyalar Jamiyat tushunchasi, uning tuzilishi va davlat bilan aloqasi. Ibtidoiy jamiyat, uning tabiati va xususiyatlari. Urug'chilik tuzumining yemirilishi. Davlatgacha bo'lgan jamiyatlarda: ijtimoiy normalar va ijtimoiy hokimiyat. Davlat va huquqning kelib chiqishi. Davlat va huquqning kelib chiqishi haqidagi nazariyalarning plyuralligi. 3-mavzu. Davlat tushunchasi, mohiyati, belgilari, atributi Davlatning tushunchasi va mohiyati. Davlatning mohiyati haqidagi turli nazariyalar. Davlatning asosiy belgilari. 4-mavzu. Davlat tipologiyasi Davlat tipologiyasi tushunchasi. An'anaviy yondashuv. Noan'anaviy yondashuv. Davlat tipologiyasida formatsiyaviy va sivilizatsiyaviy yondashuvlar.				

5-mavzu. Davlatning shakllari

Davlat shakli tushunchasi. Davlat boshqaruvi shakli(respublika, monarxiya). Davlatning tuzilish shakli(unitar, federativ, konfederativ). Siyosiy rejim(demokratiya, nodemokratiya).

6-mavzu. Davlatning funksiyalari

Davlatning funksiyalari tushunchasi, mazmuni va belgilari. Davlat funksiyalarini tasniflash. Davlatning ichki funksiyalari. Davlatning tashqi funksiyalari. Davlat funksiyalari: muammolar va istiqbollar.

7-mavzu. Davlat mexanizmi (apparati)

Davlat mexanizmi (apparati) tushunchasi va mohiyati. Davlat mexanizmi (apparati)ning tashkil etilishi va faoliyati prinsiplari. Davlat organi tushunchasi va turlari. Hokimiyatlar taqsimlanishi prinsipi. Davlat apparatini tashkil etish va faoliyatini amalga oshirish tamoyillari. Davlat organlari tizimi O'zbekistonda davlat hokimiyatini amalga oshirishning huquqiy asoslari. Mamlakatni demokratik yangilash jarayonida davlat mexanizmini isloh qilish masalalar.

8-mavzu. Jamiyatning siyosiy tizimi va davlat

Siyosiy tizim tushunchasi va turlari. Siyosiy tizimning tarkibiy tuzilishi va funksiyalari. Jamiyat siyosiy tizimida davlatning o'rni. Jamoat birlashmalari va davlat organlarining o'zaro munosabatlari.

9-mavzu. Huquq tushunchasi, belgilari, mohiyati

Huquqning tabiatini anglash. Huquqning asosiy belgilari. Huquqning talqiniga oid ta'limotlarning turli-tumanligi. Ijtimoiy normalarning umumiy va o'ziga xos xususiyatlari. Huquq - ijtimoiy munosabatlarni normativ tartibga solishning turi sifatida.

10-mavzu. Ijtimoiy munosabatlar va huquq

Ijtimoiy munosabatlar tushunchasi. Ijtimoiy normalar tizimi. Ijtimoiy noramalarining umumiy va o'ziga xos xususiyatlari.

11-mavzu. Huquq haqidagi nazariyalar. Huquq prinsiplari

Huquqning mohiyati haqidagi nazariyalar. Tabiiy huquq nazariyasi. Realistik huquq maktabi. Huquq prinsiplari tushunchasi va mohiyati. Huquq prinsiplarining tasnifi. Huquq funksiyalari tushunchasi va turlari.

12-mavzu. Huquqiy ong va huquqiy madaniyat

Huquqiy ong tushunchasi, tarkibiy elementlari. Huquqiy ongning turlari va darajalari. Huquqiy ongning funksiyalari. Huquqiy madaniyat tushunchasi, tuzilishi, darajalari. Huquqiy tarbiya - huquqiy ong va huquqiy madaniyatni yuksaltirishning zarur sharti. Huquqiy nigilizm va huquqiy idealism. Huquqiy nigilizmni bartaraf qilish masalalari.

13-mavzu. Huquq normalari. Tuzilishi va tasniflanishi

Huquq normalari tushunchasi va belgilari. Huquq normasining tuzilishi: gipoteza, dispozitsiya va sanksiya. Huquq normalarini turli asoslarga ko'ra tasniflash.

14-mavzu. Huquqning shakli (manbayi).

Huquq shakllari (manbalari) tushunchasi va turlari. Huquqiy odat - huquqning qadimgi manbasi sifatida. Huquqiy presedent tushunchasi, turlari. Normativ-huquqiy hujjat - huquqning manbasi. Normativ-huquqiy hujjatlarning turlari. Normativ shartnomalar - huquqning maxsus manbasi sifatida. Normativ-huquqiy hujjatlarning vaqt, hudud va shaxslarga nisbatan amal qilishi. Xalqaro huquq normalarini milliy qonunchilikda implementatsiya qilish masalalari.

15-mavzu. Huquq ijodkorligi va qonunchilik jarayoni

Huquq ijodkorligi tushunchasi, turlari va funksiyalari. Huquq ijodkorligining prinsiplari. Qonun ijodkorligi jarayoni va bosqichlari. Normativ-huquqiy hujjatlarning vaqt, hudud va shaxslarga nisbatan amal qilishi. Qonun ijodkorligi sohasidagi huquqiy siyosat.

III. Seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Davlat va huquq nazariyasi va tarixi fanining predmeti hamda uning o'ziga xos xususiyatlari
2. Davlat va huquqning vujudga kelishi haqidagi nazariyalar
3. Davlat tushunchasi, mohiyati, belgilari, atributi
4. Davlat tipologiyasi
5. Davlatning shakllari
6. Davlatning funksiyalari
7. Davlat mexanizmi (apparati)
8. Jamiyatning siyosiy tizimi va davlat
9. Huquq tushunchasi, belgilari, mohiyati
10. Ijtimoiy munosabatlar va huquq
11. Huquq haqidagi nazariyalar. Huquq prinsplari
12. Huquqiy ong va huquqiy madaniyat
13. Huquq normalari. Tuzilishi va tasniflanishi
14. Huquqning shakli (manbayi)
15. Huquq ijodkorligi va qonunchilik jarayoni

Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'limni baholash – bu talabalarning jamoaviy tartibda va yakka tartibda berilgan amaliy loyihalarni bajarishlari orqali amalga oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy loyiha va ikkita yakka tartibda bajariladigan loyiha beriladi. Talaba berilgan loyihaning maqsad va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo'yilgan masalani o'rganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni tahlil qilib, hulosalari bilan taqdimotlar tayyorlab himoya qiladi. Ishchi fan dasturida loyihalarning soni, mavzusi, mazmuni bajarish usullari va topshirish

muddatlari to'liq ochib beriladi.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Davlat va huquq nazariyasi – umumnazariy ijtimoiy fan
2. Davlat va huquq nazariyasi fanining predmeti
3. Davlat va huquq nazariyasining metodologiyasi
4. Davlat va huquq nazariyasining ijtimoiy va yuridik fanlar tizimidagi o'rni hamda ahamiyati. Davlat va huquq nazariyasining funksiyalari
5. Jamiyat tushunchasi, uning tuzilishi va davlat bilan aloqasi
6. Ibtidoiy jamiyat, uning tabiati va xususiyatlari
7. Urug'chilik tuzumining yemirilishi.
8. Davlat va huquqning kelib chiqishi
9. Davlat va huquqning kelib chiqishi haqidagi nazariyalarning plyuralligi
10. Davlatning tushunchasi va mohiyati
11. Davlatning mohiyati haqidagi turli nazariyalar
12. Davlatning asosiy belgilari
13. Davlat tipologiyasi
14. Davlat shakli tushunchasi
15. Davlat boshqaruvi shakli
16. Davlatning tuzilish shakli
17. Siyosiy rejim
18. Davlatning funksiyalari tushunchasi, mazmuni va belgilari
19. Davlat funksiyalarini tasniflash
20. Davlatning ichki va tashqi funksiyalari
21. Davlat funksiyalari: muammolar va istiqbol
22. Siyosiy tizim tushunchasi va turlari
23. Siyosiy tizimning tarkibiy tuzilishi va funksiyalari
24. Jamoat birlashmalari va davlat organlarining o'zaro munosabatlari
25. Huquq prinsiplari tushunchasi va mohiyati. Huquq prinsiplarining tasnifi
26. Huquq funksiyalari tushunchasi va turlari
27. Huquq shakli (manbayi) tushunchasi
28. Huquqiy odat – huquqning tarixiy manbayi
29. Yuridik presedent
30. Normativ-huquqiy hujjat
31. Musulmon huquqining manbalari
32. Huquq ijodkorligi tushunchasi, turlari va funksiyalari
33. Huquq ijodkorligining prinsiplari
34. Qonun ijodkorligi jarayoni va bosqichlari
35. Normativ-huquqiy hujjatlarning vaqt, hudud va shaxslarga nisbatan amal qilishi
36. Huquq normasi tushunchasi va mohiyati
37. Huquq normasining tuzilishi
38. Huquq normalarining turlari
39. Huquqiy ong, huquqiy tafakkur va ma'naviyat olami
40. Huquqiy ongning tabiati va strukturasi

	41. Huquqiy madaniyat va uning tuzilishi 42. Huquqiy munosabatlarning tushunchasi, tuzilishi va turlari 43. Huquqiy munosabatlarning subyektlari 44. Huquqiy munosabatlarning obyekti 45. Subyektiv huquq va yuridik majburiyatlar
3.	VII. Ta'lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: • davlat va huquq, uning paydo bo'lishi va rivojlanishi to'g'risida umumiy bilimga ega bo'ladi; • davlatning amal qilishi va uning tuzilmaviy organlari; davlat va huquqning tarixiy va hozirgi zamon tushunchasi, huquq shakllari, huquq ijodkorligi, huquqiy ong va huquqiy madaniyat, huquqbuzarlik va yuridik javobgarlik, ularning turlari; qonuniylik; davlat mexanizmini amalga oshirish kabi masalalarni, davlat va huquq tarixini bilib, bu bilimidan lozim darajada foydalana olish malakasiga ega bo'ladi; • talaba normativ-huquqiy aktlarni sharxlash va qo'llash, qabul qilinayotgan normativ-huquqiy hujjatlarni Konstitutsiyaga va xalqaro-huquqiy standartlarga mos kelishi, davlat va huquq tarixidan olgan bilimlarini tarixiy merosni hurmatlash, hodisa va jarayonlarni tahlil qilish usullarini qo'llash, huquqiy muammolar bo'yicha yechimlar qabul qilish ko'nikmalariga ega bo'ladi. Kurs natijasiga ko'ra ega bo'ladigan kompetensiyalar (KK): • Kelajakdagi kasbiy faoliyatda milliy g'oya, ma'naviyat, tarbiya va huquq ta'limi tizimidagi fanlar bo'yicha nazariy va amaliy bilim va ko'nikmalarni namoyon etadi.(KK-1); • ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarishda ishtirok etadi (KK-4).
4.	VIII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va hisoya qilish uchun loyihalar
5.	IX. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, mustaqil ta'lim, joriy va oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha variantlar asosida og'zaki, yozma yoki test topshiriqlarni bajarishi zarur.
6.	X. Asosiy adabiyotlar: 1. Saydullayev Sh.A. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – Toshkent: TDYU, 2022. – 248 bet. 2. Odilqoriyev X.T. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – Toshkent. «Adolat», 2018. – 528 b. 3. Muhamedov H.M. Huquq tarixi: o'quv qo'llanma. - Toshkent: TDYU, 2023. –

784 bet.

4. Мухамедов Х.М. Энг янги давр давлати ва ҳуқуқи. Ўқув қўлланма. – Тошкент: ТДЮУ, 2018. – 85 бет.

XI. Qo'shimcha adabiyotlar

1. Одилқориев Х., Азизов Н., Мадиримов Х. Давлат ва ҳуқуқ тарихи. (ИИБ олий таълим муассасалари учун дарслик). – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИБ Академияси, 2012. – 345 б.
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррир М.Ахмедшаева. Дарслик. –Тошкент: ТДЮУ, 2019. – 240 б.
3. Muhamedov H.M. Xorijiy mamlakatlar davlati va huquqi tarixi (Yangi davr davlati va huquqi). Darslik. III qism. – Т.: Toshkent davlat yuridik universiteti, 2018. – 341 bet.
4. Husanov O.T. Konstitutsiyaviy huquq. Darslik. –Toshkent: Yuridik adabiyotlar publish, 2023. – 536 bet.
5. Davlat va huquq nazariyasi / Mas'ul muharrir y.f.d., professor H.Boboyev. Darslik. – Toshkent: TDYU, 2021. – 232 b.

Axborot manbalari

<http://www.edu.uz> – Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi rasmiy sayti

<http://www.uzedu.uz> – O'zbekiston Respublikasi maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi rasmiy sayti

<http://www.gov.uz> – O'zbekiston Respublikasi hukumati portali.

www.natlib.uz – (A.Navoiy nomidagi O'z.MK)

www.ziynet.uz – Ziyonet axborot-ta'lim resurslari portal

www.pedagog.uz

www.tsul.uz – Toshkent davlat yuridik universiteti axborot-resurs markazi

www.lex.uz – O'zbekiston Respublikasi qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi

www.cspi.uz – CHDPU rasmiy sayti

7.	Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 2024 yil “_____” _____dagi qarori bilan tasdiqlangan
8.	Fan/modul uchun ma'sul:
O.T. Berkinov – CHDPU, “Milliy g'oya” kafedrasi o'qituvchisi
9.	Taqrizchilar:
M.X.Baratov – TDYU Fuqarolik huquqi kafedrasi professori, yuridik fanlar doktori.
R.A.Ikramov – Chirchiq davlat pedagogika universiteti “Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'limi” kafedrasi dotsenti, y.f.n.